

мосферу в закладах післядипломної освіти:

- 1) емоційно-імпровізаційний стиль – його характерною особливістю є те, що викладач орієнтується передусім на процес навчання, а не на кінцевий результат діяльності;
- 2) емоційно-методичний стиль – викладач орієнтується як на результат, так і на процес навчання, поетапно відпрацьовує весь навчальний матеріал, намагається створити умови для розвитку внутрішньої позитивної мотивації навчальної діяльності тих, кого навчає, за допомогою глибокого поєднання навчального предмета та відповідної наукової сфери, її сучасних розробок;
- 3) розсудливо-імпровізаційний стиль – викладач орієнтується і на процес, і на результат навчання; для цього стилю характерні адекватне планування, оперативність, поєднання інтуїтивності та рефлексивності; домінування лекційної форми;
- 4) розсудливо-методичний стиль – викладач переважно орієнтується на результати навчання, він консерватор у застосуванні засобів педагогічної діяльності. У цьому стилі висока методичність поєднується з малим стандартизованим набором методів навчання, домінує репродуктивна діяльність, переважають лекційні форми.

Завдяки описаним стилям професійної взаємодії створюється емоційна атмосфера навчально-освітнього середовища, формується характер стосунків між викладачем і вчителями. Ці стосунки безпосередньо залежать від індивідуального стилю їх

професійної діяльності.

Під час педагогічної діяльності відбувається не лише саморозкриття викладача як професійно компетентного спеціаліста, а й емоційно-почуттєве розкриття як вираз особистістю власного емоційного світу оточуючому середовищу. Змістом емоційного саморозкриття є емоції, почуття викладача, які він відчуває стосовно інших людей чи подій. Тривале переживання позитивної чи негативної емоції та її виявлення неминуче призводить до розвитку позитивного чи негативного професійного іміджу.

Отже, соціальний престиж, успішність функціонування системи післядипломної педагогічної освіти залежить від викладача нового типу, викладача-андрагога, який виконує різнопланові ролі та забезпечує ефективний навчальний процес. Розвиток професійної компетентності та професіоналізму викладача системи післядипломної освіти вимагає його здійснення в цілісній системі, де професійним іміджем є важливим компонентом. Удосконалення професійного іміджу викладача-андрагога має базуватися на досягненнях педагогічної науки і практики, психологічних механізмах усвідомлення необхідності глибокого оволодіння основами теоретичної й спеціальної діяльності викладача, необхідності розвитку професійно значущих і особистісних якостей. Предметом подальших наукових розвідок може стати розробка андрагогічних програм цілісного особистісно-професійного розвитку викладача в системі післядипломної освіти.

Література і джерела

1. Бирюкова Н. А. Особенности личности преподавателя, обучающего взрослых: обзор материалов американских исследователей / Н. А. Бирюкова // Методист. – № 6. – С. 6–10
2. Белкин А. С. Ситуация успеха. Как ее создать / А. С. Белкин. – М.: Просвещение, 1991. – 176 с.
3. Кліменко В. Професіоналізація і психологія викладача вищої школи / В. Кліменко // Вища школа. – 2009. – № 10 – С. 106–112
4. Набока Л. Професійний імідж викладача-андрагога / Л. Набока // Післядипломна освіта в Україні. – 2009. – № 1. – С. 26–29
5. Назаренко Г. Професійна компетентність особистості викладача післядипломної педагогічної освіти / Г. Назаренко // Імідж сучасного педагога. – 2010. – № 2. – С. 17–20
6. Цимбалюк І. М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці: навчально-методичний посібник / І. М. Цимбалюк. – К.: ВД "Професіонал", 2004. – 150 с.

Личность преподавателя неразрывно связана с формированием и развитием собственного профессионального имиджа. В статье раскрываются особенности профессионального имиджа преподавателя-андрагога в системе последипломного образования. Характеризуется содержание педагогической деятельности преподавателя и его социально-педагогические роли в учреждениях последипломного образования.

Ключевые слова: профессиональный имидж, профессионально-личностные качества преподавателя-андрагога, последипломное образование.

The figure of a teacher is inextricably linked with the formation and development of own professional image. The article has exposed the professional image of teacher-andrago in postgraduate education. The content of educational activities of a teacher and social-educational role in postgraduate education has been characterize

Key words: professional image, professional and personal qualities of teacher-andragogue, postgraduate education.

УДК 378.355 (477)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Новікова Тетяна Львівна

м.Хмельницький

У статті подано результати методологічного аналізу сутності поняття «умова». Розглянуто погляди науковців щодо процесу соціокультурного виховання фахівців. Визначено та обґрунтовано умови формування соціокультурних цінностей у майбутніх офіцерів-прикордонників в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: педагогічні умови, соціокультурні ціннос-

ті, формування.

Одним із пріоритетних напрямків сучасної вищої освіти є розкриття потенціалу особистості, її саморозвиток та самовдосконалення. Усі зусилля теорії та практики освіти повинні бути спрямовані на формування людини нової генерації, конкурентоздатного і високорозвиненого фахівця. На думку

В. С. Маслова важливою і змістовною галуззю навчання та виховання офіцерського складу є його *культуроологічна спрямованість*. Відійшли у минуле ті часи, коли офіцеру було достатньо вправно стріляти зі всіх видів зброї, добре водити штатну бойову техніку, виразно і гучно подавати команду, мати навички тактичного чи оперативного мислення і належний зовнішній вигляд [1, с.31]. Дослідники вважають, що підготовка військових фахівців повинна мати культурологічну спрямованість, яка передбачає й гуманітаризацію військової освіти взагалі [2, с.123].

Метою статті є узагальнення теоретичного досвіду дослідників з проблеми формування соціокультурних цінностей майбутніх офіцерів-прикордонників в процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Проведений аналіз наукової літератури з проблеми формування соціокультурних цінностей передбачає виділення педагогічних умов, що сприятимуть ефективності формування зазначеної категорії у майбутніх офіцерів правоохоронного органу спеціального призначення. Нами встановлено, що процес становлення військових фахівців потребує цілеспрямованих і комплексних зовнішніх зусиль. Саме за допомогою педагогічних умов як зовнішніх проявів запропонованої технології ми зможемо реалізувати розроблений алгоритм формування соціокультурних цінностей майбутніх офіцерів-прикордонників.

Методологічний аналіз визначення поняття «педагогічна умова» дозволяє тлумачити її зміст як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [3, с.243].

Цікавою є думка, висловлена В. М. Манько. Своє розуміння педагогічних умов дослідник представляє як взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, яка забезпечує високу результативність навчального процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [4, с.153–161].

І. М. Мельничук при виборі педагогічних умов вважає за необхідне врахувати ряд закономірностей процесу навчання, що:

- зумовлюють послідовність досягнення визначених цілей;
- уможливають ефективне управління процесом навчально-пізнавальної діяльності студентів на основі передбачення її результатів;
- дають підстави для наукового обґрунтування й оптимізації змісту, формі методів підготовки фахівців на сучасному етапі реформування системи освітніх України [5, с.292–293].

Відповідно до результатів здійсненого аналізу наукових досліджень ми можемо визначити *педагогічну умову* як спрямованість змісту, методів та організаційних форм викладання гуманітарних дисциплін на формування соціокультурних цінностей у майбутніх офіцерів-прикордонників.

На сьогодні науковці переконані у тому, що основним завданням вищої освіти є підвищення рівня підготовки фахівців усіх сфер діяльності. Такий процес є ефективним за умови цілеспрямованої і систематичної діяльності з оптимізації навчального процесу. Так, О. С. Михайлова досліджуючи процес соціокультурного виховання майбутніх учителів в системі вищої освіти, обґрунтовує, що процес професійної підготовки буде більш ефективним в результаті застосування зовнішніх та внутрішніх педагогічних умов. До зовнішніх умов віднесено: нормативні; загальнопедагогічні; професійно-педагогічні; загальносоціальні. Соціокультурне виховання студентів ВНЗ включає навчальний, виховний, пізнавальний і розвиваючий аспекти, які визначають сутність внутрішніх педагогічних умов реалізації соціокультурного виховання майбутніх учителів:

- забезпечення інтегративної цілісності процесу соціокультурного виховання майбутніх учителів;
- спрямованість соціокультурного виховання шляхом реалізації особистісно-діяльнісного підходу в межах реалізації принципу діалогу культур;
- актуалізація можливостей гуманітарних предметів для со-

ціокультурного виховання майбутніх учителів з урахуванням їх спеціальності та кваліфікації;

- стимулювання процесу саморозвитку майбутніх учителів у соціокультурному вихованні [6, с. 10].

Ефективними засобами формування патріотичних цінностей у студентів на думу С. М. Дудорич є впровадження в логіку виховного процесу комплексу педагогічних умов:

- усвідомлення особистісної та соціальної значущості патріотичних цінностей;
- позитивне емоційно-ціннісне ставлення до патріотичних цінностей як моральних регуляторів поведінки; включення в активну краєзнавчо-пошукову діяльність, спрямовану на утвердження патріотичних цінностей;
- здійснення цілеспрямованої підготовки кураторів академічних груп до організації краєзнавчо-пошукової діяльності з формування патріотичних цінностей у студентів [7, с.12].

Отже, аналіз досліджень з проблеми вибору педагогічних умов, реалізованих у роботах вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів дозволили узагальнити висновок, що в рамках нашого дослідження метою реалізації педагогічних умов повинно стати: забезпечення психолого-педагогічного супроводу навчально-виховного процесу шляхом використання різних форм та методів навчання, розуміння необхідності формування соціокультурних цінностей у майбутніх фахівців правоохоронних органів як курсантами, так і науково-педагогічними та керівним складом ВНЗ. На основі аналізу змісту та сутності навчальних дисциплін гуманітарного блоку, нами встановлено, що особливого значення в процесі соціалізації офіцера-прикордонника набуває ціле покладання, яке включає:

- орієнтацію майбутніх офіцерів на гуманістичні та демократичні цінності українського суспільства;
- формування громадянина, інтегрованого в сучасне суспільство і спрямованого на удосконалення цього суспільства; його орієнтація на розвиток громадянського суспільства та формування правової держави;
- інтеграцію особистості в систему полінаціональної та світової культури через розуміння та сприйняття цінностей різних народів, національностей, етнічних та соціальних груп;
- сприяння самореалізації особистості;
- формування у офіцерів власної життєвої позиції та розуміння необхідності дійового співіснування з іншими членами соціуму;
- виховання патріотизму, гуманізму, любові до Батьківщини, поваги до прав і свобод людини;
- формування базових знань моральної, етичної, правової, економічної, соціальної, політичної культури.

Аналіз різних підходів до проблеми формування соціокультурних цінностей у навчальному процесі, характеристика сутності та змісту новітніх педагогічних технологій, результати практичної складової освітнього процесу дозволили визначити ряд педагогічних умов.

Однією з педагогічних умов формування соціокультурних цінностей у майбутніх офіцерів-прикордонників є усвідомлення значущості соціокультурних цінностей для майбутньої професійної діяльності. Особливого значення в процесі фахової підготовки надається формуванню у майбутніх правоохоронців військово-патріотичних, моральних, вольових, інтелектуальних якостей професіоналів з метою виконання ними конституційного обов'язку по охороні територіальної цілісності держави, державного кордону та підтриманню правопорядку в суспільстві. Визначальне значення у цій системі відіграють ціннісні орієнтації і ідеали, що сформувались і домінують в системі національної освіти та військового середовищі. При цьому слід враховувати, що ціннісна сфера особистості є складним і багатоглядним утворенням, тому увагу слід приділяти усьому комплексу існуючих цінностей, визначенню їх змістового наповнення та способам їх реалізації у різноманітних життєвих ситуаціях.

На думку дослідників сформовані ціннісні орієнтації фахівця є одним з найважливіших елементів успішної професійної діяльності, оскільки: стимулюють його професійно-особистісний розвиток, активізуючи внутрішні механізми особистості (потреби, інтереси, мотиви, установки, відношення); відіграють стратегічну роль у поведінці та діяльності, визначають напрями професійної діяльності; коригують його діяльність за допомогою оцінок, орієнтацій та установок, забезпечуючи взаємозв'язок особистісного й предметного в діяльності на основі особистісної орієнтації [8, с. 103]. Знання теоретичних аспектів цінностей та практичне їх використання стимулює мотивацію до професійного саморозвитку і самовдосконалення, збагачення духовної сфери, прийняття та дотримання цінностей професійного середовища, в якому існує особистість, емоційно позитивне відношення до обраної професії. Іншими словами, ціннісні орієнтації курсантів формуються і набувають нового змісту у професійному середовищі (групі, трудовому колективі) через ідентифікацію особистості із цим середовищем.

Однією із умов ідентифікації є спрямування зусиль в навчальному процесі на гідний зрінець військовослужбовця – ідеал. Процес ідентифікації відбувається через співвідношення курсанта із військовим колективом, в якому і відбувається становлення особистості. Іншими словами, особистість формує не фізичне середовище, а система норм, правил, цінностей, які сформовані у цьому середовищі, і які вважаються особистістю значимими для неї. Сутність поняття «ідеалу» військовослужбовців тісно пов'язані з ідеологією та політикою держави, ідеалами національного, громадянського, патріотичного виховання народу України і військовослужбовців ЗС (загальний компонент ідеалу, який стосується всіх громадян), а також метою військового виховання та соціальними вимогами держави до поведінки військовослужбовців (специфічний компонент ідеалу, який має відношення лише до воїнів) [9]. Необхідно врахувати, що при організації професійної підготовки курсанти повинні бути спрямовані на особистість висококультурну, ерудовану, здатну орієнтуватись у великому об'ємі інформації, зі сформованими уміннями приймати швидкі та вірні рішення в екстремальних ситуаціях тощо.

Великий потенціал у формуванні ідеалу мають гуманітарні дисципліни, що впливають на курсантів через ознайомлення з біографіями історичних постатей і особистостей, образами відомих політиків, військових, що відіграли важливу роль у подіях давнини та нового часу. Така інформація повинна мати позитивне спрямування з метою попередження розвитку негативних якостей у курсантів та досягнення мети навчання.

Важливе значення у формуванні соціокультурних цінностей у майбутніх офіцерів-прикордонників займає підготовка керівного та науково-педагогічного складу до цього процесу. Специфічною рисою сучасної вищої освіти полягає у її спрямованості на загальний розвиток фахівця, формуванні загальнолюдських цінностей і ідеалів, на становленні людини-професіонала, зміну пріоритету цінностей, які вона покликана створювати. Питання вирішення таких складних завдань безпосередньо пов'язані з особистістю викладача ВНЗ, який виступає носієм загальнолюдської та національної культури, ретранслятором цінностей в житті курсантів. Враховуючи дане положення можна констатувати, що від рівня сформованості ціннісних орієнтацій викладачів залежить результативність навчально-виховного процесу, рівень сформованості моральних, етичних, гуманістичних, демократичних та інших цінностей, формування навичок подолання труднощів і протиріч у професійній діяльності правоохоронців. Особистістю викладача постає визначальним фактором і рушійною силою формування соціокультурних цінностей курсантів та моделі їх поведінки в суспільстві і мікрогрупах, що здійснює вплив на цей процес через педагогічну майстерність і професіоналізм.

Розглядаючи педагогічну майстерність як найвищий рівень педагогічної діяльності, як вияв творчої активності особистості

педагога дослідники визначають її як комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [10, с.60]. До таких важливих властивостей відносять гуманістичну спрямованість діяльності вчителя, його професійну компетентність, педагогічні здібності і педагогічну техніку. Критеріями педагогічної майстерності виділяють: доцільність, оптимальність, продуктивність, творчість. На нашу думку безпосередньо в процесі творчої діяльності викладачі наповнюють новим змістом, вдосконалюють і актуалізують зміст цінностей як у викладацькій діяльності так і у науковій, творчій сфері шляхом підвищення рівня педагогічних знань і умінь. Залучаючи курсантів до навчальної і наукової діяльності викладачі виступають носіями соціального досвіду, за допомогою якого досягається мету усього навчально-виховного процесу, зароджуються орієнтири духовного і морального розвитку особистості. Безпосередньо у суб'єкт-суб'єктній взаємодії із викладачами курсанти засвоюють культурні цінності викладача, будують власну модель поведінки.

Тому, на нашу думку слід проводити цілеспрямовану роботу з підготовки науково-педагогічного складу до організації навчально-виховного процесу, яка полягає у наданні їм можливості здобувати та поглиблювати теоретичні знання про соціокультурні цінності; виданні методичних рекомендацій щодо алгоритму процесу формування соціокультурних цінностей; наданні їм можливості ознайомлення з інноваційними педагогічними ідеями, тенденціями розвитку сучасної освітньої практики, інтерактивними технологіями навчання тощо. Процес підготовки викладачів до формування соціокультурних цінностей передбачає їх активну участь у роботі наукових конференцій, науково-методичних зборів, семінарів, спецкурсів, інструкторсько-методичних занять.

Створюючи ефективні умови для формування соціокультурних цінностей у майбутніх офіцерів-прикордонників науково-педагогічного складу при викладанні гуманітарних дисциплін слід врахувати етапність цього процесу:

- по-перше, у курсантів відбувається накопичення і систематизація знань про загальнокультурні і національні цінності, усвідомлення їх ролі і місця в житті кожної особистості та професійній діяльності;
- по-друге, на основі розвитку емоційної сфери проходить процес формування гуманітарного світогляду особистості;
- по-третє, виникає модель соціокультурної поведінки особистості з орієнтацією на загальнолюдські моральні ідеали.

Реалізація визначеної педагогічної умови повинна відбуватись під час активної педагогічної підтримки і сприянню зі сторони науково-педагогічного та керівного складу в умовах оволодіння соціокультурними цінностями курсантами та вибору вірного вектора розвитку цієї якості.

Однією із важливих умов формування соціокультурних цінностей є підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників має забезпечення мотиваційної потреби до професійного самовдосконалення. Дослідники вважають, що мотивація професійної діяльності фахівця виступає як результат сформованості професійно значимих мотивів [Занюк С. С., Леонтьєв А. Н.]. Саме тому вирішальну роль відіграє визначення викладачами мети навчальної діяльності, усвідомлення курсантами значимості обраної професії та її суспільне визнання, можливість реалізувати свої здібності, а також своєчасна та адекватна система стимулювання.

Процес будь-якої діяльності особистості відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Розглядаючи психологічні умови формування професійної мотивації курсантів, Л. М. Дунець встановила, що мотивована поведінка курсантів є результатом дії двох факторів, зокрема особистісного та ситуаційного. Особистісний фактор – це мотиваційні диспозиції особистості, тобто потреби, мотиви, установки, цінності. Ситуацій-

ний фактор – це зовнішні умови, зокрема ставлення педагогів, керівників, одногрупників, оцінка інших людей, фізичні умови тощо [11, с. 47]. Активна професійна діяльність є результатом дії декількох мотивів. Чим більша їх кількість, тим результативніша діяльність людини. Останнє пов'язане з тим, що дії мотивів зумовлюють не лише психоемоційне піднесення від процесу виконання тієї чи іншої діяльності та задоволення результатом, але й значно впливають на процес формування поглядів, ідей, індивідуальних систем цінностей, норм і правил поведінки фахівця.

Дослідження сутності процесу формування соціокультурних цінностей як складного утворення передбачають високу мотивацію до професійного зростання та самовдосконалення. Самовдосконалення в педагогіці вищий рівень розвитку готовності до самовиховання. У дослідженні І. А. Донцова особисте вдосконалення виступає, в першу чергу, як виявлення творчої перетворювальної ставлення людини до самої себе. Воно, власне, є способом творчої взаємодії людини, культивування нею самої себе через активну участь в основних сферах соціального життя [12, с.76].

Дослідження сутності процесу професійного самовдосконалення показало, що стан готовності характеризується насамперед потребою в професійному самовизначенні на основі переконаності в його значимості. К. А. Абульханова-Славська підкреслює, що якщо джерело професійного самовдосконалення знаходиться в соціальну оточенні, то рушійні сили цього процесу потрібно шукати в самій особистості - серед мотивів професійного самовдосконалення. Звідси і висновок: для того, щоб успішно керувати процесом самовдосконалення, необхідно вирішити двоєдине завдання - створювати відповідні умови повсякденної професійної діяльності й формувати у людини відповідні потреби та мотиви [13, с.233].

Наступною педагогічною умовою ми вибрали залучення майбутніх офіцерів-прикордонників до дослідження соціокультурних цінностей інших етнічних груп в процесі професійної під-

готовки. На нашу думку, вона зумовлена особливостями служби у прикордонному відомстві, яка характеризується необхідністю спілкуватися з іноземними громадянами під час перетину державного кордону, завданнями з охорони закордонних дипломатичних представництв, розширенням контактів з правоохоронними органами прикордонних та інших країн. Особливо важливо для майбутніх офіцерів мати ґрунтовну соціокультурну підготовку у зв'язку з забезпеченням охорони кордону під час проведення міжнародних політичних, спортивних та культурних заходів, що передбачають прибуття значної кількості громадян з усього світу з відмінними від наших соціальними традиціями, мовною культурою, суспільним устроєм тощо. В контексті цих процесів постає проблема підготовки до взаєморозуміння і взаємодії з представниками різних культур.

Стратегічним напрямком реалізації цієї умови є полікультурна освіта, зміст якої на думку дослідників полягає у:

- розвитку соціокультурної ідентифікації, як умови розуміння та входження в полікультурне середовище;
- оволодіння основними поняттями, що визначають різноманітність світу;
- виховання емоційно-позитивного ставлення до різноманітності культур;
- формування вмінь, що складають поведінкову культуру світу [14, с.87].

Висновок. Таким чином, результати аналізу наукової літератури, власний досвід викладацької діяльності дозволили виявити та обґрунтувати педагогічні умови, які сприяють успішності процесу формування соціокультурних цінностей майбутніх офіцерів-прикордонників: усвідомлення значущості соціокультурних цінностей для майбутньої професійної діяльності; підготовка керівного та науково-педагогічного складу до формування соціокультурних цінностей у майбутніх офіцерів-прикордонників; забезпечення мотиваційної потреби до професійного самовдосконалення; залучення майбутніх офіцерів-прикордонників до дослідження соціокультурних цінностей інших етнічних груп.

Література і джерела

1. Маслов В.С. Теорія і практика культурологічної підготовки слухачів і курсантів / В.С.Маслов. Монографія. – К.: Логос, 1997. – 174 с.
2. Захарчишина Ю.М. Соціокультурна спрямованість професійної підготовки офіцерів-миротворців / Ю.М.Захарчишина. // Українська полоністика. – Вип. 6.- Педагогічні дослідження. 2009. – С. 122-127
3. Словник-довідник з професійної педагогіки / [ред.-упоряд. А.В.Семенова]. – Одеса: Пальміра, 2006. – 272 с.
4. Манько В.М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В.М.Манько // Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – К.: Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153–161
5. Мельничук І.М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / Ірина Миколаївна Мельничук. – Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – 585 с.
6. Михайлова О.С. Соціокультурне виховання майбутніх учителів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. пед. н.: спец. 13.00.07 «теорія і методика виховання» / Оксана Сергіївна Михайлова. – Дрогобич, 2010. – 23 с.
7. Дудорич С.М. формування патріотичних цінностей у студентів коледжів засобами краєзнавчо-пошукової діяльності: автореф дис. на здобуття наук. ступеня к.пед.н.: спец. 13.00.07 «теорія і методика виховання» / Світлана Миколаївна Дудорич. – Миколаїв, 2010. – 22 с.
8. Марценюк І.П. Теоретичні засади формування ціннісних орієнтацій студентської молоді / І.П.Марценюк // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки.Р. II. Теорія виховання. – 2010. – 13. – С.101-103
9. Афанасьєв А.О. Ідеал та цінності військово-патріотичного виховання особового складу збройних сил України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// library.nipa.kharkov.ua](http://library.nipa.kharkov.ua). – Загол. з екрану. – Мова укр..
10. Педагогічна майстерність: Підручник / [І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.]; За ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
11. Дунець Л. М. Психологічні умови формування професійної мотивації слухачів вищого військового навчального закладу : дис. ... канд. психол. наук: спец. 20.02.02 «Військова педагогіка та психологія»/ Лілія Михайлівна Дунець. – Хмельницький, 2000. – 153 с.
12. Мішин С.В. Самовдосконалення як напрям професійної освіти студентів-магістрантів фізичного виховання / С.В.Мішин // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: ХОВНОКУ-ХДАДМ – 2012. – N2. – С. 75–77.
13. Психологія і педагогіка: Уч. пос. / Под ред. К.А.Абульхановой, Н.В.Васиной, Л.Г.Лаптева, В.А.Сластенина. – М.: Совершенство, 1998. – 320 с.
14. Маслак Л.П. Проблема міжкультурної комунікації у підготовці майбутніх офіцерів до миротворчих операцій / Л.П.Маслак // Проблеми педагогічної освіти в полікультурному просторі України: матеріали Всеукр. конфер. (Житомир, 22-23 травня 2007 року). – Житомир: ЖДУ, 2007. – С.85–90

В статті представлені результати методологічного аналізу сутності поняття «умови». Розглянуті погляди учених стосовно процесу соціокультурного виховання спеціалістів. Визначено та обґрунтовано умови формування соціокультурних цінностей у майбутніх офіцерів-пограничників в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: педагогічні умови, соціокультурні цінності, формування.

The article presents the results of methodological analysis of the notion "condition." The views of scientists on the process of socio-cultural

education specialists have been considered. Conditions for the formation of social and cultural values in the future officers and border guards in the process of training have been defined.

Keywords: teaching conditions, social and cultural values, formation.

УДК 378.4.026(437.6)

ЗАСТОСУВАННЯ МІКРОНАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ЗАГАЛЬНА ДИДАКТИКА» В КОШИЦЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ПАВЛА ЙОЗЕФА ШАФАРИКА

Оросова Рената

м.Кошіце, Словацька Республіка

Староста Володимир Іванович

м.Ужгород

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена необхідністю оновлення підходів щодо підготовки сучасних учителів, упровадженню мікронавчання як одного з ефективних методів формування їх професійних умінь. Проаналізовані основні етапи мікронавчання. Показано, що даний метод сприяє суттєвому покращенню підготовки студентів до їх майбутньої педагогічної діяльності.

Ключові слова: майбутній учитель, мікронавчання, психодидактична компетенція, активні методи навчання, аналіз результатів навчання.

Постановка проблеми. Найважливішою особливістю кожного учителя є не тільки досконале володіння вмінням навчати, але й навчити. Учительська компетентність, згідно [10], трактується як сукупність професійних знань, умінь і навичок, які має сформувати кожен учитель так, аби міг ефективно виконувати свої функції. Для цього необхідно комплексно і системно вирішувати проблему підготовки майбутнього учителя, зокрема, коли студенти вивчають методи, форми і засоби навчання, які сприяють становленню педагогічної майстерності [7].

Аналіз останніх досліджень свідчить, що різні аспекти проблеми запровадження активних методів навчання у процесі підготовки майбутніх учителів (теоретичне обґрунтування психолого-педагогічних засад підготовки фахівців до комунікативної та інноваційної діяльності і т.п.) розкриваються у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених (М. Вакуленко, Н. Волкова, І. Дичківська, І. Зязюн, І. Єрмакова, В. Кан-Калик, В. Краєвський, І. Лернер, В. Паламарчук, О. Пометун, В. Слатьонін, А. Хуторський, J. Bajtoš, J. Dargová, M.Kireš, G. Rötling, I. Turek та ін.).

Важливого значення набуває формування у студентів – майбутніх учителів уміння моделювати уроки з наступним їх проведенням для своїх колег (мікронавчання), що суттєво покращує їх подальшу адаптацію до реалій шкільної практики, вміння спостерігати, проводити аналіз уроку тощо [1-4].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета даної статті – дослідження мікронавчання як ефективного методу формування професійних умінь студентів – майбутніх учителів у процесі вивчення курсу «Загальна дидактика» в умовах Кошицького університету імені Павла Йозефа Шафарика (Словакія).

Основна частина. Питанням учительської (професійної) компетентності, професійних стандартів і оцінці якості учительської праці приділяється значна увага в педагогічній теорії та практиці. У процесі розробки навчальних планів та програм підготовки вчителів враховується достатньо можливостей для здобування знань, набуття компетенцій, майстерності щодо конкретних дій та видів діяльності, необхідних для реалізації функцій учителя, а також визначаються стандарти, які мож-

на розглядати як певну межу (поріг), до якої діяльність можна вважати ефективною. Оцінювання професійної майстерності майбутніх учителів під час державного екзамену має бути спрямовано на доведення ними набутих педагогічних компетенцій, досягнутого рівня відносно стандарту [4]. Зауважимо, що вчительська підготовка формується також згідно побажань студентів – майбутніх учителів, а тому модель їх підготовки (навчальні плани та програми педагогічних факультетів) має враховувати насамперед потреби учительської професії та вимоги психолого-педагогічних наук. Завершення підготовки вчителя має знайти адекватне відображення в набутих відповідних педагогічних компетенціях, які містять наступні складові:

- науково-предметна – досконале знання змісту навчальних предметів, які веде вчитель та допоміжних предметів, що дає змогу педагогу проявити свої найкращі здобутки у навчально-виховному процесі;
- психодидактична – (психолого-педагогічна майстерність) дає можливість створювати сприятливі умови для навчання, тобто, мотивувати учнів до навчання, пізнання; активізувати і розвивати їх здібності, ключові компетенції (інформаційні, навчальні, когнітивні, комунікативні, міжособистісні та особистісні); створювати сприятливий соціальний, емоційний та робочий клімат; керувати процесом навчання школярів; використовувати найбільш ефективні методи, організаційні форми та засоби навчання тощо;
- комунікативна (здатність/майстерність ефективно спілкуватись з учнями, колегами, керівництвом, батьками учнів, соціальними партнерами і т.п.) – дає можливість реалізувати контакт педагога з вихованцем, їх взаєморозуміння;
- діагностична сприяє валідно, реально, справедливо та об'єктивно оцінювати навчальні досягнення учнів; виявляти їх ставлення до школи, навчання, життя, а також їх проблеми;
- планування та організаційна (ефективно планувати і проектувати навчання, формувати і підтримувати необхідний порядок і систему під час навчання і т.п.) – створює можливість ефективно організувати і керувати навчально-виховним процесом;
- надання порад та консультацій (допомога учням у вирішенні їхніх проблем і не тільки навчальних тощо) – створює можливість індивідуалізувати виховний вплив;
- рефлексивна – самоаналіз власної діяльності (оцінювати власну педагогічну діяльність з метою її покращення в майбутній роботі).

Зазначені компетенції взаємопов'язані, наприклад, психодидактична компетенція включає здатність проектувати та реалізувати процес навчання учнів, управління та коригування процесу навчання згідно проекту, сприяння реалізації цілей унітарних школярів. Компетенція щодо проектування процесу на-